

Het beleg van Straatsburg 1814 en 1815

Een deciem 1814 Lodewijk XVIII, Straatsburg, brons Ø 31,5 mm, 22 g

De stad Straatsburg die ligt aan de linkeroever van de Rijn op de grens van Frankrijk en Duitsland kende een bewogen geschiedenis. Oorspronkelijk was er een Keltische nederzetting. De Romeinen bouwden er een militair kamp in 12 v.C. en noemden de stad Argentoratum. In de 4de eeuw werd de stad bij het Frankische Rijk ingelijfd en werd toen Strateburgum genoemd.

Na de verdeling van het Frankische Rijk werd Straatsburg een onderdeel van het Heilige Roomse Rijk. In 1262 werd het een vrije rijksstad onder het gezag van de Duitse keizer. Bij de Vrede van Westfalen in 1648, die een einde maakte aan de 30-jarige Oorlog in het Heilige Roomse Rijk, verkreeg de Franse koning het beschermheerschap over een aantal Elzasser rijkssteden die rechtstreeks onder het gezag van de Duitse keizer stonden. Straatsburg bleef echter een vrije rijksstad, die desondanks in september 1681 door Franse troepen van Lodewijk XIV werd bezet. De stad behield enkele vrijheden maar er werd wel een Frans garnizoen gestationeerd. In 1682 werd een citadel gebouwd door Vauban, die ook de vestingwerken van de stad moderniseerde. In 1697 werd Straatsburg ten gevolge van de Vrede van Rijswijk officieel bij Frankrijk ingelijfd. De stad, haar taal en haar cultuur bleven echter Duits. Vandaag is het grotendeels verfranst.

Panorama van Straatsburg met de "quatre tours des ponts couverts" in 1860. Schilderij van Léon Auguste Asselineau. Bibliothèque nationale et universitaire de Strasbourg

De Marseillaise, het Franse volkslied

De oorspronkelijke versie van dit lied met als titel Chant de guerre pour l'Armée du Rhin (oorlogslied voor het Rijnleger) werd geschreven en gecomponeerd te Straatsburg door Claude Joseph Rouget de Lisle, kapitein in het Franse leger, in de nacht van 25 op 26 april 1792. Hij zong het lied voor het eerst in de salon van baron Philippe Frédéric de Dietrich, de burgemeester van Straatsburg.

De naam *Marseillaise* dankt het lied aan het feit dat de troepen uit Marseille op 30 juli 1792 tijdens de

Franse Revolutie het lied zongen bij hun intocht in Parijs. Op 14 juli 1795 werd de Marseillaise door de Conventie tot volkslied van de Eerste Franse Republiek verklaard.

Napoleon

In 1813 was keizer Napoleon (1769-1821) op zijn retour. Hij werd verslagen in Rusland en Leipzig. Er vormde zich een coalitie tegen Frankrijk van Engeland, Pruisen, Oostenrijk, Rusland, Zweden en enkele kleine Duitse staten (een verenigd Duitsland bestond nog niet). In 1814 trokken de geallieerden Frankrijk binnen en werd Antwerpen en Straatsburg belegerd en Parijs veroverd. Napoleon werd verbannen naar het eiland Elba. Koning Lodewijk XVIII (1755-1824) volgde hem op, de Eerste Restauratie genoemd. Maar Napoleon keerde in 1815 nog eens terug voor de “100 dagen”, waarbij Straatsburg nogmaals werd belegerd. Na de nederlaag in Waterloo werd Napoleon definitief verbannen naar het eiland Sint-Helena. Lodewijk XVIII was gevlucht naar Gent maar keerde terug.

Eerste beleg van Straatsburg door het Groothertogdom Baden en het Russische rijk: 5 januari tot 5 mei 1814

In de winter van 1813-1814 begon de invasie van het keizerrijk op drie fronten tijdens de *Campagne de France* die bijna een miljoen coalitieleden mobiliseerde. In de stad Straatsburg werd de staat van beleg afgekondigd op 4 november 1813. Generaal-majoor en graaf van het keizerrijk Jean-Baptiste Broussier (1766-1814) kwam op 15 november aan om de militaire leiding van Straatsburg en het fort Kehl op zich te nemen. De eerste schermutselingen tegen de Badense troepen vonden plaats op 18 november. Het beleg begon op 5 januari, wanneer troepen van het Groothertogdom Baden en Russische kozakken de directe omgeving van de stad controleerden. Het gebrek aan belegeringsartillerie van de belegeraars beperkte de militaire operaties tot schermutselingen, met vele uitbraken van de belegerden tussen 24 januari en 8 april.

Het nieuws van de afzetting van Napoleon kwam toe op 9 april en werd publiek gemaakt de 14de. De militaire operaties werden snel daarna gestaakt, maar het beleg werd pas op 5 mei 1814 opgeheven. De militaire operaties hadden slechts weinig slachtoffers gemaakt, in tegenstelling tot de tyfus die zich eind december in de stad had verspreid en duizenden doden had veroorzaakt.

De munten van 1814

Om aan de financiële behoeften te voldoen, werden 600.000 francs in gedwongen leningen aan de notabelen opgelegd. Op 10 maart 1814 beval een decreet van graaf Røederer, keizerlijk commissaris, het slaan van deciemmen voor een bedrag van 30.000 frank in de werkplaatsen van de stad, gemaakt van brons uit het arsenaal. Een deel van deze munten werden geslagen met het monogram van Napoleon, het andere met dat van Lodewijk XVIII na diens aanstelling. De cijfers van de slagaantallen, 484.412 munten, resulteren in een totaalbedrag dat ver het oorspronkelijk geplande bedrag overschrijdt.

Graaf Jean-Baptiste Broussier

Decreet betreffende de fabricage van munten van een deciem:

Le commissaire extraordinaire de Sa Majesté l'Empereur et Roi,
- Considérant qu'il existe dans les magasins de l'arsenal de la ville de Strasbourg du cuivre inutile à la fonderie ;
- Que dans l'état de pénurie où le blocus réduit les caisses du Gouvernement, il est de son devoir de ne négliger aucune des ressources qui peuvent épargner aux habitants non seulement des sacrifices, mais aussi la crainte de tout moyens d'en imposer, tels que les taxes arbitraires de quelques individus, tels aussi que les papiers-monnaies, les monnaies de siège, et autres vexations de genre, toujours aussi improductives pour le Trésor que désastreuses pour les particuliers, et sur lesquelles la sagesse et la justice de l'Empereur ont imprimé un sceau de réprobation, en déclarant les papiers-monnaies, qui sont un équivalent des monnaies de siège, des subversions de l'ordre social ;

- Que la fabrication de pièces d'un décime pour une valeur de 30 000 francs, non seulement mettra en circulation une valeur morte, mais aussi aidera et augmentera les petites transactions qui donnent aux pauvres les moyens de vivre,

Arrête ce qui suit :

Article premier : - Il sera fabriqué dans la Monnaie de Strasbourg des pièces d'un décime pour la somme de 30 000 francs.

Dans le champ de l'avvers se trouvera la lettre N surmonté de la couronne impériales ornée de deux banderoles ; le tout à l'intérieur d'une couronne de chêne.

Dans le champ du revers, il sera inscrit en quatre lignes : UN | DÉCI ME | 1814 (ou 1815) | BB ; le tout également placé à l'intérieur d'une couronne de chêne semblable à celle de l'avvers.

Art. 2 : - Le Directeur de l' Arsenal livrera au Directeur de la Monnaie la quantité de cuivre nécessaire à cette fabrication.

Strasbourg, le 10 mars 1814.

Signé : Comte Rœderer.

Pour expédition conforme et par autorisation de son Excellence,
le Maître des requêtes, baron de l'Empire,
Signé : Belleville.

Tweede beleg van Straatsburg door de Oostenrijkse strijdkrachten en het Groothertogdom Baden, van 28 juni tot 25 september 1815

Het nieuws over de landing van Napoleon op Golfe-Juan (1 maart) bereikte Straatsburg op 9 maart. Ondanks de protesten van trouw aan Lodewijk XVIII van de gemeenteambtenaren, kozen de garnizoens-officieren de kant van de keizer op 23 maart. De royalistische prefect, graaf Kergariou, werd bedankt en vervangen door baron van het keizerrijk Bry. Generaal Jean Rapp (1773-1821), een geboren Elzasser en veteraan van vele Napoleontische veldtochten, die zich in 1813 had verzet in een belegering van tien maanden te Danzig, werd door de keizer benoemd tot hoofd van het garnizoen. Op 8 mei 1815 werd de staat van beleg afgekondigd in de stad, de staat van oorlog begon in de stad op 15 juni. Net als bij het eerste beleg waren de nationale garden sterk betrokken. Een korps van lanciers werd georganiseerd terwijl alle jongeren van 18 tot 20 jaar werden ingezet bij de schutters.

De slag van La Souffel op 28 juni 1815, gravure van A.F. von Perglas en L. Schnell

Ook al was de slag van Waterloo al voorbij (18 juni) en Napoleon afgezet (22 juni), toch besloot Rapp de strijd nog verder te zetten om de optocht van de geallieerden naar Parijs te hinderen. De gevechten begonnen op 28 juni met de slag van La Souffel, een riviertje in het noorden van Straatsburg. 25.000 Oostenrijkers en Badois onder leiding van kroonprins Wilhelm van Wurtemberg (1781-1864) vochten tegen 20.000 Fransen van het Rijnleger. Rapp was aan de winnende hand, maar toen 's anderdaags 30.000 Russen aankwamen als versterking voor Wurtemberg besloot Rapp zich wijselijk terug te trekken binnen de wallen van Straatsburg. Uit wraak werden de dorpen Souffelweyersheim en Mundolsheim geplunderd en platgebrand door de troepen van Wurtemberg.

Nog op 9 juli deed het garnizoen, verschanst in Straatsburg, een gewaagde uitbraak naar de dorpen van Hausbergen in het noordwesten en dreef de vijand terug. Het nieuws over de aankomst van Lodewijk XVIII in Parijs bereikte Straatsburg op 13 juli. Een wapenstilstand werd gesloten op 22 juli, met betrekking tot het Rijnleger en tien regionale bolwerken, die elk op hun posities bleven in afwachting van nieuws. Verschillende vrijwilligerskorpsen werden reeds ontbonden en de witte vlag keerde terug op 30 juli. Het beleg werd beëindigd, maar de coalitie bleef ter plaatse in tegenstelling tot 1814. De buitenlandse troepen bleven in Frankrijk tot 1818 en vormden een 'vergeten' bezetting die numeriek licht was maar wel lang duurde.

Het Rijnleger moest worden ontbonden (19 augustus), maar Rapp had niet voldoende geld om hen uit te betalen. De soldaten en officieren hadden schulden en konden de stad niet verlaten zonder ze te vereffenen. Dan volgde er een scène die een ander tijdperk waardig was. Met de rug tegen de muur delegeerden de soldaten op 2 september 60 onderofficieren naar Rapp om het probleem op te lossen. Hij ontving een deel van hen tijdens het baden, maar woedend stuurde hij ze terug. Dus rebelleerden de troepen, eisten betaald te worden en benoemden tot generaal een sergeant van het 7de regiment lichte infanterie, Dalouzi, die men de bijnaam "général garnizon" gaf. De strategische gebouwen, waaronder de Munt, werden bezet en de soldaten slaagden erin om de noodzakelijke 800.000 frank los te krijgen van de stad. Op 4 september was alles weer in orde. Alleen de koetsier van Rapp werd neergeschoten bij een ongelukkige samenloop van omstandigheden. Rapp verliet Straatsburg op 17 september en de laatste maatregelen van het beleg eindigden officieel op 25 september.

De munten van 1815

Een deciem 1815 Napoleon, Straatsburg, brons Ø 31,5 mm, 22 g

Een decreet van 8 augustus van de regering, waarin de financiële bepalingen bekeken werden, stelde negen punten voor, inclusief de productie van 150.000 frank van "gros sous", om tegemoet te komen aan de onmiddellijke financiële behoeften. De slagaantallen voor de deciem van 1815 zijn 1.266.920 munten. De deciemten geslagen in 1815 waren initieel opnieuw van het type "gekroonde N". Het slaan van het type met de "L" werd hervat bij de terugkeer van Lodewijk XVIII, bekend op 13 juli in Straatsburg. Deze productie, die tot in 1816 voortduurde om het gebrek aan kleine geldmiddelen te compenseren, werd door latere decreten en circulaires officieel gelegaliseerd.

De keerzijde leunt heel dicht aan bij de deciem gegraveerd door Dupré. Beide typen (met de "N" en "L") werden gelegaliseerd. Het gemiddelde gewicht is 22 g (met grote afwijkingen) en de diameter 31,5 mm. Deze tamelijk dikke muntstukken werden soms getransformeerd in een "boite de forçat" om een gouden muntstuk of een geheime boodschap te verbergen.

boites de forçat

Deze munten werden ingehouden vanaf 1848 en definitief ontmunt in 1856. Daar ze zeer lang gecirculeerd hebben zijn de meesten vandaag sterk afgesleten.

Slagaantallen en varianten

- 1 deciem Straatsburg 1814 Napoleon: 363.559 ex.
- 1 deciem Straatsburg 1814 Lodewijk XVIII: 120.853 ex.
- 1 deciem Straatsburg 1815 Napoleon: 180.261 ex.
- 1 deciem Straatsburg 1815 Lodewijk XVIII: 1.086.659 ex.

Er bestaan ook verschillende varianten van de keerzijde van deze munten. Meest voorkomend zijn deze met een punt na DÉCIME én na het jaartal. Soms ontbreken beide punten of dat na DÉCIME, of het accent op de E. Er bestaat ook een variant met een klein jaartal 1814. Niet alle combinaties met de twee voorzijden zijn voorkomend.

Varianten zonder punten, klein jaartal, zonder punt na DÉCIME of zonder accent op de E

Bibliografie

- Martin Engel, Laurent Fabre, Jean-Philippe Perret, Paul Wattier,
Les Monnaies Obsidionales 1477-1874, Poses (Frankrijk) 2015.
- Jacques Druart, *Le blocus de Strasbourg 1814-15*, in *La Vie Numismatique* 1994-7, A.E.N.
- E. Dewamin, *Cent ans de numismatique française de 1789 à 1889*, Parijs 1893.
- Wikipedia, *Histoire de Strasbourg*, https://fr.wikipedia.org/wiki/Histoire_de_Strasbourg
- Wikipedia, *Straatsburg*, <https://nl.wikipedia.org/wiki/Straatsburg>
- Wikipedia, *Marsaillaise*, <https://nl.wikipedia.org/wiki/Marsaillaise>
- Wikipedia, *Jean-Baptiste Broussier*, https://fr.wikipedia.org/wiki/Jean-Baptiste_Broussier
- Wikipedia, *Jean Rapp*, https://fr.wikipedia.org/wiki/Jean_Rapp
- Wikipedia, *Bataille de La Souffel*, https://fr.wikipedia.org/wiki/Bataille_de_La_Souffel
- Wikipedia, *Guillaume Ier de Wurtemberg*,
https://fr.wikipedia.org/wiki/Guillaume_Ier_de_Wurtemberg

Leopold Verbist